

**До Спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05
Українського державного університету
залізничного транспорту**

ВІДГУК

опонента доктора економічних наук, професора
Марценюк Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу Крамаренко Анни Олександрівни
«Формування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на засадах
наукоорієнтованого підприємництва»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Цифровізація та перехід до сталого розвитку вимагають від бізнесу нової стратегії – створення суспільно-інклюзивної цінності, яка передбачає поєднання технологічних інновацій із соціальною та екологічною відповідальністю і ґрунтується на принципах системної стійкості, проактивній відповідальності перед громадою та екологією, а також на безперервній інтеграції інновацій у кожен бізнес-процес. Центральну роль у створенні такої цінності відіграють наукоорієнтовані організації, які виступають інтелектуальним хабом, здатним перетворювати фундаментальні знання на проривні технології, залучати широке коло стейкхолдерів до процесу створення суспільної користі та ефективно керувати складними технологічними трансформаціями.

Водночас український сектор підприємництва стикається з проблемою обмеженої здатності до конвергенції з наукою. Попри високий дослідницький потенціал наукових установ, існує значний розрив між результатами досліджень та їх практичним впровадженням у комерційну й соціальну сфери. Це знижує ефективність інноваційного оновлення та стримує формування інклюзивної моделі економічного розвитку. З огляду на зазначене, надзвичайно актуальним є дослідження Крамаренко А. О., яке спрямоване на розроблення і наукове обґрунтування теоретико-методологічних та науково-практичних положень щодо формування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на засадах наукоорієнтованого підприємства.

Дисертація виконувалася з урахуванням і відповідно до основних положень Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках, Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки, Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Стратегії людського розвитку, Стратегії цифрового

розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках.

Напрямок дисертації відповідає тематиці науково-дослідних робіт Навчально-наукового інституту «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, зокрема таким науково-дослідним темам: «Розробка інструментарію реалізації стратегії смарт-спеціалізації у Харківському регіоні» (номер державної реєстрації: 0117U004967); «Розробка інструментарію реалізації стратегії розумної спеціалізації Харківського регіону» (номер державної реєстрації: 0118U002040); «Чинники та передумови соціально-економічного розвитку України: просторовий, організаційно-адміністративний та ціннісний виміри» (номер державної реєстрації: 0117U004823), «Управління протиріччями інтересів стейкхолдерів у забезпеченні стійкого розвитку територій» (номер державної реєстрації: 0119U002547).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення та висновки дисертаційної роботи отримані в результаті використання системи загальнонаукових, спеціальних методів і прийомів дослідження, зокрема: порівняльний аналіз і графічний метод – для відображення рівня інклюзивного розвитку національної економіки, порівняння методів бізнес-досліджень; систематизація і класифікація – для групування стейкхолдерів інклюзивного бізнесу, впорядкування бар'єрів реалізації потенціалу стійких та інклюзивних видів підприємницької діяльності; історико-діалектичний – для встановлення етапів еволюції моделей підприємництва з урахуванням інтеграції інклюзивності в бізнес-практики; структурно-функціональний – для удосконалення організаційно-структурної моделі освітнього хабу криптопідприємництва; системний підхід – для розроблення парадигми співтворення суспільно-інклюзивної цінності бізнесу, теоретичних засад управління стейкхолдерськими комунікаціями в наукоорієнтованій бізнес-екосистемі; морфологічний аналіз – для розкриття змісту наукових категорій «суспільно-інклюзивна цінність бізнесу» і «цифровий потенціал модернізації дослідницького процесу»; моделювання – для обґрунтування інклюзивної бізнес-моделі розвитку підприємництва в умовах цифровізації і моделі синхронізації знань у системі «Бізнес-Університет»; аналогії та екстраполяції – для розроблення підходу щодо організації дослідницького бізнес-процесу в межах партнерства «Бізнес-Університет»; експертний і розрахунково-аналітичний – для оцінювання зацікавленості підприємців у проведенні бізнес-досліджень.

Одержані наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними, що підтверджується: обґрунтованим використанням теоретичних та методичних напрацювань українських та зарубіжних науковців у сфері інклюзивного зростання бізнесу та наукоорієнтованого підприємництва, узгодженістю з правовими нормами, закріпленими в українському законодавстві, аналізом

даних статистичної звітності українських суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Висновки дисертації становлять логічне завершення проведеного автором дослідження та узагальнюють його основні результати. Зміст роботи демонструє належний рівень володіння автором методологією економічних досліджень. Дисертація містить достатню кількість ілюстративного та табличного матеріалу, що сприяє кращому сприйняттю викладеного змісту і підтверджує обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертанта.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему дослідження.

Грунтуючись на дослідженні передумов та еволюції моделей підприємництва (с. 36-43), дисертантом встановлено факт трансформації традиційної моделі підприємництва під впливом процесів інклюзивності, що зумовило перехід від моделі, що базується на індивідуальній ініціативі та максимізації прибутку, до сучасного бачення підприємництва як платформи для соціальної інтеграції, зменшення нерівності та культурної чутливості (с. 43-69). Наведено порівняльну характеристику понять інклюзивності, інклюзивного, сталого і стійкого зростання (с. 44) та визначено, що сьогодні інклюзивне економічне зростання ґрунтується на формуванні та реалізації потенціалу високоякісного інклюзивно-орієнтованого підприємництва, яке поєднує економічну ефективність із соціальною справедливістю, забезпечуючи доступність, рівність і участь для всіх груп населення (с. 57). Визначено чинники інклюзивного зростання (с. 58) і розкрито поетапну еволюцію інклюзивності та підходів щодо її інтеграції (с. 69). Систематизовано бар'єри для реалізації потенціалу стійких та інклюзивних видів підприємницької діяльності і визначено заходи щодо їх нівелювання (с. 78). Авторкою аргументовано, що в умовах турбулентності та цифрових трансформацій інклюзивність є ключовою рисою бізнесу, що не лише відображує етичні орієнтири компаній, а і формує нові підходи щодо управління, взаємодії з клієнтами та побудови корпоративної культури.

Досліджено еволюція бізнес-моделей у контексті соціальних інновацій та інклюзивного підприємництва (с. 80-100) та обґрунтовано доцільність формування нової парадигми розвитку підприємництва, що передбачає переосмислення взаємодії бізнесу, освіти і науки як платформи для спільного створення інклюзивної, інноваційної та стійкої економіки нового покоління.

Розроблено парадигму співтворення суспільно-інклюзивної цінності бізнесу, яка репрезентує мультиакторну архітектуру реалізації соціально-центричного наукоорієнтованого підприємництва, визначаючи ключових акторів, принципи, механізми координації та інституційні рамки комунікації. Інклюзивність запропоновано розглядати як мета-рамку взаємодії, де бізнес, наука і стейкхолдери спільно формують нову парадигму суспільно-орієнтованого розвитку. Групування відповідних інструментів здійснено за напрямками соціального та наукоорієнтованого співтворення цінності бізнесу, що забезпечують її формування через людську взаємодію і наукову обґрунтованість (с. 101-132).

Для забезпечення ефективного розподілу управлінських і ресурсних зусиль і підтримання репутаційної стійкості наукоорієнтованого підприємництва сформовано інтегровану матрицю класифікації стейкхолдерів інклюзивного бізнесу, в основу якої покладено комплексний підхід до поділу стейкхолдерів за ступенем інтеграції в бізнес-процеси та сферою інтересу (с. 135-166). Це дало змогу удосконалити класифікацію стейкхолдерів в умовах інклюзивної моделі господарювання (с. 142) і забезпечити формування диференційованих стратегічних інструментів комунікації (с. 158-166).

Доведено, що сучасна управлінська практика має бути переорієнтована з вузько орієнтованого прагнення до прибутку на створення соціально значущих результатів через симбіотичне партнерство. Обґрунтовано теоретичні засади управління стейкхолдерськими комунікаціями в наукоорієнтованій бізнес-екосистемі за рахунок урахування принципів симбіозу та потрібної синергії, двостороннього потоку цінності і спільної генерації інклюзивних трансформацій (с. 166-181). Розкрито мету, цілі та інструменти управління взаємодією стейкхолдерів.

З метою генерування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на основі реалізації партнерських можливостей розроблено інклюзивну модель розвитку підприємництва в умовах цифровізації, яка передбачає виокремлення стейкхолдерських бізнес-сегментів і встановлення ключових елементів їхньої ціннісної конфігурації (с. 181-211).

Обґрунтовано стратегічне значення управління знаннями як основного економічного ресурсу і встановлено, що ефективне управління знаннями передбачає як їх акумуляцію та систематизацію, так і забезпечення доступності, актуальності та прикладного використання в процесах ухвалення управлінських рішень (с. 215-238). Для інтенсифікації інноваційної активності розроблено концептуальну модель синхронізації знань у системі «Бізнес-Університет», що ґрунтується на інтеграції адаптивних механізмів синергетичної співтворчості, зміцненні довіри і соціального капіталу, формуванні сприятливого інноваційного клімату і розвитку абсорбційної здатності суб'єктів взаємодії (с. 238-266). У межах партнерства «Бізнес-Університет» обґрунтовано доцільність імплементації концептуального підходу до організації дослідницького бізнес-процесу, який відповідає сучасним викликам високої динаміки та невизначеності зовнішнього середовища. Запропонована модель відрізняється від традиційних дослідницьких практик завдяки синергетичній інтеграції чотирьох ключових компонентів: інструментів ощадливого виробництва, стратегічної інтроспекції, інноваційно-орієнтованого лідерства та адаптивного прийняття рішень (с. 266-290).

Встановлено, що в сучасних умовах цифрової трансформації суспільства та економіки виникає потреба в оновленні теоретичних засад розвитку дослідницького процесу. З'ясовано, що цифровий потенціал розвитку дослідницького процесу являє собою інтегральну категорію, що охоплює сукупність наявних і перспективних цифрових технологій, здатних здійснювати якісну трансформацію концептуального та організаційно-забезпечувального компонентів дослідницької діяльності (с. 290-294).

Розроблено блочно-модульну архітектуру системи підтримки прийняття управлінських рішень у наукоорієнтованому підприємстві, що включає компоненти управління даними і знаннями, наукового аналізу і моделювання, підтримки комунікацій і стратегування (с. 320-325). Аргументовано, що в умовах цифровізації впровадження цифрових рішень у дослідницький процес є стратегічною необхідністю. Розроблено сценарій реалізації процесу управління інноваційною діяльністю в наукоорієнтованому підприємстві, який урахує принципи цифрової трансформації і визначає етапи та цифрові інструменти управління основними стадіями дослідницького циклу (с. 326-345).

Доведено, що в нинішніх умовах цифрові рішення значно вплинули на консалтингову діяльність і сприяли появі моделі «Консалтинг 5.0», основним інструментом якої є ко-креативне стратегування (с. 346-371). Запропоновано підхід до реалізації ко-креативного фасилітованого стратегування в наукоорієнтованому підприємстві, що заснований на принципах ко-креації і розкриває об'єкти, суб'єкти, принципи, методи, етапи формування стратегічної моделі майбутнього наукоорієнтованого підприємства (с. 371-378).

Виявлено, що цифрові революційні зміни призвели до трансформації традиційних управлінських моделей через інтеграцію децентралізованих автономних організацій (с. 382-402). Запропоновано концептуальну модель формування освітньо-підприємницької екосистеми, орієнтованої на генерацію суспільно-інклюзивної бізнес-цінності та реалізацію принципів інтелектуальної автономії (с. 402-404).

Досліджено типологію блокчейн-архітектур, напрями їх практичного застосування (с. 404-426). Запропоновано організаційно-структурну модель освітнього хабу криптопідприємництва, яка базується на принципах інклюзивності, цифрової трансформації та гнучкої координації (с. 426-431). Обґрунтовано доцільність позиціонування освітнього хабу криптопідприємництва як нового формату освітнього продукту. Розроблено стратегію позиціонування освітнього хабу криптопідприємництва (с. 431-450).

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Крамаренко Анни Олександрівни можна оцінити як закінчене дослідження, що містить вагомі та обґрунтовані наукові результати.

3. Наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів

Представлена дисертаційна робота Крамаренко Анни Олександрівни відзначається творчим характером та містить результати, що характеризуються науковою новизною. Вони полягають у наступному.

I. Наукові результати, отримані вперше:

– сформовано парадигму співтворення суспільно-інклюзивної цінності бізнесу, яка репрезентує мультиакторну архітектоніку реалізації соціально-центричного наукоорієнтованого підприємництва, визначаючи ключових акторів, принципи, механізми координації та інституційні рамки комунікації (с. 101-132). Така парадигма сприятиме трансформації взаємодії

бізнесу, освіти і науки в напрямі формування екосистеми ко-креації, що генерує нову суспільно-орієнтовану цінність і забезпечує інклюзивний та інноваційний розвиток економіки;

– обґрунтовано теоретичні засади управління стейкхолдерськими комунікаціями в наукоорієнтованій бізнес-екосистемі, що базується на принципах симбіозу та потрійної синергії, двостороннього потоку цінності і спільної генерації інклюзивних трансформацій (с. 166-181). Це створює умови для інтеграції наукових знань у практику управління та реалізації інклюзивних інновацій із високим соціальним і екологічним ефектом;

– запропоновано підхід до реалізації ко-креативного фасилітованого стратегування в наукоорієнтованому підприємстві, що ґрунтується на засадах ко-креації і розкриває об'єкти і суб'єкти, принципи, методи та етапи формування стратегічної моделі майбутнього наукоорієнтованого підприємства на основі консолідованого бачення та цінностей (с. 371-378). Використання цього підходу сприятиме формуванню динамічної стратегії зростання наукоорієнтованого підприємства та підвищенню інноваційної культури і наукової репутації.

II. Наукові результати, які класифіковано як удосконалені:

– інклюзивна модель розвитку підприємства в умовах цифровізації, яка передбачає виокремлення стейкхолдерських бізнес-сегментів і встановлення ключових елементів їхньої ціннісної конфігурації (с. 181-211). Така модель формує основу для реалізації партнерських можливостей у процесі генерування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу;

– модель синхронізації знань у системі «Бізнес-Університет», яка базується на комплексі адаптивних механізмів синергетичного співтворення знань, зміцненні довіри та соціального капіталу (с. 238-266). Це створює передумови для сталого, гнучкого і результативного трансферу наукових надбань між суб'єктами взаємодії;

– система підтримки прийняття управлінських рішень у наукоорієнтованому підприємстві, яка побудована як блочно-модульна модель і включає компоненти управління даними і знаннями, наукового аналізу і моделювання, підтримки комунікацій і стратегування (с. 320-325). Така система сприятиме впровадженню проактивного управління науково-дослідними проєктами на основі структурованих даних, знань та експертно-аналітичних моделей, інтегрованих у єдину платформу стратегічної взаємодії;

– сценарій реалізації процесу управління інноваційною діяльністю в наукоорієнтованому підприємстві, який урахує принципи цифрової трансформації і визначає етапи та цифрові інструменти управління ключовими стадіями дослідницького циклу (с. 326-345). Це забезпечить точність і гнучкість управлінських дій і сприятиме підвищенню інноваційної спроможності бізнес-партнерів в інклюзивному підприємницькому середовищі;

– організаційно-структурна модель освітнього хабу криптопідприємства, що інтегрує принципи інклюзивності, цифрової

трансформації та гнучкості координації (с. 426-431). Така архітектура дасть змогу реалізувати потенціал хабу як мультифункціонального простору, що трансформує учасників у творців нової цифрової економіки, сприяє сталому розвитку, соціальній мобільності та інноваційному прориву в умовах глобальних викликів;

– стратегія позиціонування освітнього хабу криптопідприємництва, що визначає концептуальну основу його інтеграції в сучасне цифрове економічне середовище (с. 431-450). Практична імплементація цієї стратегії сприяє ефективному просуванню освітніх і підприємницьких ініціатив, адаптованих до вимог цифрової економіки.

III. Наукові результати, які набули подальшого розвитку:

– інтегрована матриця класифікації стейкхолдерів інклюзивного бізнесу, в основу якої покладено комплексний підхід до поділу стейкхолдерів за ступенем інтеграції в бізнес-процеси та сферою інтересу (с. 158-159). Практичне застосування сприятиме оптимальному розподілу управлінських і ресурсних зусиль і підтриманню репутаційної стійкості наукоорієнтованого підприємництва;

– підхід до організації дослідницького бізнес-процесу в межах партнерства «Бізнес-Університет», який базується на синергії інструментів ощадливого виробництва, стратегічної інтроспекції, інноваційно-орієнтованого лідерства та адаптивного прийняття рішень (с. 266-290). Такий підхід здатний забезпечити формування гнучкої, ефективної та ціннісно-орієнтованої моделі дослідницької взаємодії, здатної оперативно реагувати на виклики зовнішнього середовища і трансформувати наукові ідеї у прикладні рішення з високим рівнем комерційної та суспільної значущості;

– теоретичні положення розвитку дослідницького процесу, які включають визначення цифрового потенціалу його модернізації як інтегральної характеристики (с. 290-294). Це формує теоретичне підґрунтя для системного створення суспільно-інклюзивної цінності та підвищення ефективності наукоорієнтованого підприємництва;

– концептуальний підхід до конструювання децентралізованої освітньо-підприємницької екосистеми, що передбачає формування середовища для генерації суспільно-інклюзивної бізнес-цінності (с. 402-404). Такий підхід сприятиме становленню відкритої, інклюзивної та саморегульованої освітньо-підприємницької спільноти, здатної продукувати інноваційні рішення з високою соціальною доданою вартістю, що відповідають викликам постцифрової економіки та принципам сталого розвитку.

4. Практичне значення отриманих результатів дослідження

Обґрунтовані в дисертації теоретичні висновки, методичні положення і практичні рекомендації можуть бути використані в процесі обґрунтування стратегії розвитку наукоорієнтованого підприємства і дозволять сформулювати ефективний інструментарій нарощення суспільно-інклюзивної цінності бізнесу.

Окремі положення наукової новизни дисертаційної роботи вивчено та використано в діяльності підприємств: ФОП Єр'оміна М. О. (довідка про впровадження № 1 від 06.05.2025 р.); ФОП Бабенко Д. І. (довідка про впровадження № 1/25 від 10.05.2025 р.); ФОП Рак А. В. (довідка про впровадження № 1 від 15.04.2025 р.); ФОП Бакутяк О. В. (довідка про впровадження № 1 від 15.04.2025 р.); ФОП Йолкін В. А. (довідка про впровадження № 1 від 16.04.2025 р.); ТОВ «Quanta System» (довідка про впровадження № 1/25 від 21.04.2025 р.); ТОВ «Науково-виробнича компанія «ХАРКІВТРАНС» (довідка про впровадження № 348 від 06.05.2025 р.); Благодійна організація «Благодійний фонд «Талан.ЮА» (довідка про впровадження № 112 від 24.04.2025 р.).

Теоретичні та практичні розробки, запропоновані в дисертації, були використані для формування Стратегії розвитку Навчально-наукового інституту «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і застосовані в навчальному процесі під час викладання дисциплін «Менеджмент організацій», «Ціноутворення» та «Регіональна економіка», що підтверджено довідкою № 4501-33/25.093 від 15 вересня 2025 р.

5. Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах

Теоретичні положення та методичні рекомендації, викладені в дисертації, висвітлено в опублікованих за темою дослідження наукових працях. Основні положення і висновки дисертаційної роботи опубліковано у 36 наукових працях, у тому числі: 2 розділи в колективних монографіях; 21 стаття у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 3 статті в наукових періодичних виданнях інших держав, у тому числі 4 в наукових виданнях, внесених до міжнародної наукометричної бази даних Scopus; 10 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць складає 28,7 ум.-друк. арк., із яких особисто здобувачеві належить 21,2 ум.-друк. арк.

6. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертація Крамаренко А. О. складається зі вступу, п'яти розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 520 сторінок, у т. ч. основний текст займає 424 сторінки. Матеріали дисертації проілюстровано 61 рисунком, 41 таблицею та містять 4 додатки. Список використаних джерел налічує 383 найменування.

Робота за обсягом і структурою відповідає встановленим вимогам до докторських дисертацій економічного спрямування. Логіка дослідження чітко узгоджена з визначеними метою та завданнями, що зумовлює послідовність і обґрунтованість побудови роботи. Структура дисертації корелює з її назвою, науковою метою та дослідницькими завданнями. Оформлення основного тексту роботи та реферату здійснено відповідно до чинних нормативних вимог. Наукові положення викладено чітко, логічно та аргументовано; висновки і

рекомендації базуються на результатах власних досліджень автора. Текст дисертації вирізняється науковою точністю, стилістичною грамотністю та ясністю викладу.

7. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

У результаті всебічного аналізу положень дисертаційної роботи та наукових публікацій, що містять результати дослідження, встановлено відсутність ознак порушення академічної доброчесності, зокрема таких як академічний плагіат, фабрикація чи фальсифікація даних.

У дисертаційній роботі використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, а, отже, дисертацію Крамаренко Анни Олександрівни можна визначити як самостійну оригінальну працю, яка не містить порушень академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Попри високий рівень теоретичних та прикладних досліджень, представлених у дисертаційній роботі, доцільно звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні аспекти, що потребують уточнення або подальшого опрацювання. Основні з них можна узагальнити наступним чином:

1. Відзначаючи високу наукову значущість авторської позиції щодо визначення інклюзивності (с. 36-80), слід зауважити, що практична ефективність могла б бути підсилена за рахунок детальнішого аналізу відповідних індикаторів на рівні підприємств.

2. Матеріали роботи не повною мірою розкривають взаємозв'язок соціальних інновацій із технологічними інноваціями, адже наведений на с. 80-100 аналіз здебільшого зосереджений на соціальній інтеграції та фінансуванні, тоді як потребує більш ґрунтовного розкриття питання синергії між соціальними та технологічними новаціями.

3. Заслуговує уваги представлений автором огляд класичних теорій та моделей стейкхолдерського управління (с. 135-166). Разом з цим слід було б доповнити дослідження спеціалізованим інструментарієм класифікації та управління стейкхолдерами, який би враховував багатовимірність інклюзивної моделі бізнесу.

4. Автором дослідження запропоновано здійснювати управління стейкхолдерськими комунікаціями на основі симбіотичного підходу та сформульовано базові принципи такого підходу (с. 176-181, проте потребує більш ґрунтовного розкриття механізм практичної реалізації симбіотичного управління стейкхолдерами в контексті наукоорієнтованого підприємництва.

5. Викликає науковий інтерес підхід автора до управління знаннями (с. 238-266). Водночас доцільно зауважити, що запропонований підхід не повною мірою розкриває питання стратегічної відповідності управління знаннями корпоративним цілям, адже у роботі акцент зроблено переважно на технологічних аспектах.

6. Доцільно було б доповнити матеріали більш глибоким аналізом практичних умов реалізації децентралізованих автономних організацій (ДАО) (с. 382-404), адже автор не повною мірою враховує бар'єри їхнього впровадження в існуючих економічних реаліях.

7. Автор визначає роль криптофінансових інструментів у фінансуванні, краудфандингу та операційній діяльності малого бізнесу (с. 404-428), але додаткової уваги потребує практичне їх використання у діяльності освітнього хабу.

8. В контексті розгляду специфіки інноваційного середовища (с. 260-266), варто доповнити матеріали більш системним аналізом взаємозв'язку між класифікацією управлінських рішень та практичними умовами інноваційного підприємництва.

Зазначені зауваження не знижують високого наукового рівня дисертаційної роботи Крамаренко Анни Олександрівни.

9. Загальний висновок до дисертаційної роботи та відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Крамаренко Анни Олександрівни «Формування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на засадах наукоорієнтованого підприємництва» є закінченим, самостійним дослідженням, що виконане на актуальну тему, на високому теоретичному і методологічному рівні, містить низку положень, що відрізняються науковою новизною. Наведені наукові результати дозволяють кваліфікувати роботу Крамаренко А. О. як вирішення важливої науково-прикладної проблеми – розроблення теоретико-методологічних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на засадах наукоорієнтованого підприємництва. Результати, отримані автором у процесі дослідження, вирізняються достовірністю, а сформульовані висновки та пропозиції є теоретично обґрунтованими і мають вагомое практичне значення.

У цілому дисертація на тему «Формування суспільно-інклюзивної цінності бізнесу на засадах наукоорієнтованого підприємництва» відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197), а тому її автор, Крамаренко Анна Олександрівна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Опонент:

професор кафедри економіки та менеджменту
Українського державного
університету науки і технологій,
доктор економічних наук, професор

Відомо отримано
спеціальною вченою
радою № 64.820.05
19 січня 2026 р.
Учений секретар
Чирнобровка І.В.

Завідувач кафедри
Учений секретар

Лариса МАРЦЕНЮК

Лариса МАРЦЕНЮК